

1740.

1. Alberti, Michael: De inspectionis corporum forensis
in causis matrimonialibus fallacibus et dubiis
2. Bunnigarten, Sigism. Jacob: De pietate ministri ecclesiae
ab auditore caute examinanda.
3. Boetmerus, Georgius Rudovicus: De necessario parentum
consensu in nuptiis liberorum ~~tam~~ cum legitimorum
cum legitimatorum.
4. Boetmerus, Ludov. Henningus: De praescriptione
contra leges maxime prohibitive.
5. Boetmerus, Ludov. Henningus: De varia iurium innova-
tione per expeditionem cruce signatorum.
6. ^{o. s.} Carreth, Joannes Tobias: De differentiis juris Romani
et Germanici in beneficio separationis. 2 Gempl.
7. Gasserus, Simon Petrus: De lucro dotalis marito in pactis
dotalibus concessio portionem statuteriam non excludente.

8. Hackeman, Jo. Gollub: De feudo solari etc. 1790. 8vo. 1
9. Heinemann, Jo. Gollub: Rursus in libertatem aduersus
Specimen, quo probatur cum nullo unquam titulo imperio
Germanico fuisse subjectam. 15
10. Heinemann, Jo. Gollub: Dissertatio juridica, qua usus
Romana per propter nuptias donationem de alimentis
secura tantum . . . patet & . . . examini subditur. 16
11. Funckerus, Joannes; Acad. Tuder. professor: . . . Senator.
que academica: Annua sacra Resa homini in lucem
editi . . . in hunc commentatione de mense
siueque memoriali Christi nati antiquitas conse-
crato. 18
12. Funckerus, Joannes: N. gangliis generatim
13. Funckerus, Joannes: Dissertatio inang. medica, que
notas in morbis ut cynomora serpentia commen-

- dentur et cum quodam monumenti illustrantur
14. Funckerus, Joannes: De vixis vrbis medicali praeceptis.
 15. Funckerus, Joannes: De affectibus dentium
 16. Funckerus, Joannes: Dissertatio inang. medica, sub-
leus specimen pathologicae therapeuticae in casu
quodam terrificis moribus complicato.
 17. Larius, Hermannus Jacobus: De legibus ac patris
conventio natus in genere
 - 18^a ^{De} Larius, Hermannus: Differentias juris Romani
et Germanici in usuris praeceptis ultra alterum
tantum. -- respondit. 2. Saupl. 1740; 1748.
 19. Richter, Daniel: Doctrina de syllogismo ordinario
integritati et perspicuitati tradita
 20. Romann, Rud. Elms: De rebus mancipi et
non mancipi: -- disputatio.

23.

1740

Handwritten notes

DISSERTATIO MORALIS
 DE
PIETATE MINISTRI ECCLESIAE
 AB
 AUDITORE CAUTE EXAMINANDA.

2

QUAM
 SUB PRAESIDIO
 VIRI SUMME REVERENDI EXCELLENTISSIMI
 ATQUE DOCTISSIMI
SIGISM. IACOBI BAVMGARTEN

S. S. THEOL. DOCT. ET PROFESS. ORDIN.

NEC NON

ORD. THEOL. H. T. DECANI SPECTATISSIMI
 PATRONI AC PRAECEPTORIS DEVOTISSIMA PIETATE
 AETERNVM PROSEQVENDI

D. SEPTEMB. A. C. MDCCXL.

H. L. Q. C.

PVBICO ERVDITORVM EXAMINI VENTILANDAM
 SISTIT

AVCTOR DEFENSVRVS

GEORG. FRIDER. GERLING

IVENA-POMERANVS. S. S. THEOL. CVLT.

HALAE MAGDEBVRGICAE
 LITTERIS IOAN. CHRIST. GRVNERTI, ACAD. TYPOGR.

1740

PIETATE AMPLI TRI FOCLESIAE

AVDITORE CAUSE FAVORANDI

SIGISM. JACOBI BAYMGARTEN

GEORG. FRIDER. ORRLING

WILHELM. MAUR. BUCHNER
JOHN. YERRE. GYFFELT. ACAD. THEOR.

PROOEMIUM.

Grauioribus iisque occultioribus Dei poenis, quibus verbi diuini in primis contentum, in supremum eius auctorem omnino iniurium, acerbissime vindicare consuevit; deprauata et in deterius ruens doctorum conditio, haud immerito sine dubio, erit accensenda. Huiusmodi enim ecclesiae doctores, si Deus iustissime immittit, qui aut peruersis ac noxiis dogmatibus coetum Christianum misere dilacerant, aut, qui id, quod recte forsitan docent, effreni peccandi licentia, moribusque Christiano, multo magis Dei ministro indignissimis, destruunt atque euertunt; ea ex re, non potest non ecclesiae facies exurgere nunquam satis deploranda. Si summus e contrario ciuitatis suae rector ac moderator fideles in vineam suam mittit operarios, eiusmodi constituens doctores, qui intemerata et doctrinae et vitae integritate verae salutis viam coetui suo pandere satagentes, omni ex parte de eodem praeclare merentur; id pariter benignissimi Numinis immensae gratiae acceptum est referendum. Quantum enim in iisdem sit praesidii, quantaque ex grauissimo eorundem ministerio in totam ecclesiam redundent emolumenta; tot ciuitatis sacrae, quanta quanta est, incrementa demonstrant; quot eiusdem vicissitudines saepiusque interpolata felicitas, ingens discrimen ac anceps animarum periculum, auditoribus, si doctores officio desint, subeundum, satis larga exemplorum serie nobis depingunt ac ob oculos ponunt; ita ut ea de re profus nos non sinant dubitare. Dum enim viri probitate vitaeque sanctimonia conspicui huic sacro officio

officio admonebantur; in dirissimis afflictionum procellis ecclesia magis magisque efflorescere coepit; ita ut tot externis malis vndique exagitata interna tamen tranquillitate nihilo secius frueretur. Doctoribus vero, labascente seculo, torpescens, et auditores languescere coeperunt. Quod si ex his omnibus non satis constaret, ex ipsa tamen ministerii ecclesiastici, ad ecclesiam relati, ratione, ut nos quidem arbitramur, posset comprobari. Coacervatis veruntamen testimoniis, ac quae facili negotio forsitan afferri possent, argumentis, huius rei fidem facere merito superfedemus, satis persuasi, nos, hac in re, repugnantem habituros facile neminem. Fuerunt sane, nec hodie eorum propago penitus exspiravit, qui infrunito prorsus ausu, et necessitatem et utilitatem ministerii ecclesiastici, negare, tollere ac euertere non sine ingenti in ecclesia strepitu animarumque perturbatione conati sunt. Ficulnea vero eorumdem argumenta, quibus sententiam impiam atque a nouaturandi studio haud alienam, corroborare eique colorem inducere imperitisque futurum facere tentauere, a viris doctis, si quid iudicamus, dudum sunt confutata. *) Quicquid eius rei sit, ut impraesentiarum cum iis, bonam causam defensuri, in arenam descendamus instituti ratio haud permittet; praesertim cum non sit dubium, nos homines melioris frugis, regniue Christi propagationem serio exoptantes, hac in re habere consentientes. Conuicti potius de grauitate ac insigni ministerii ecclesiastici utilitate; auditores ipsos saepe numero, suam culpa eiusdem facere iacturam, eo vehementius dolemus. Quod quidem multiplice ratione fieri solet, in quibus tamen inconsultus doctorem suum inuestigandi pruritus, locum occupat haud postremum. De ipsa praesertim doctoris sui pietate solliciti, magno saepius nisi nihil aliud moliuntur, quam ut sibi ipsi grauissima pietatis impedimenta obiciant et obuertant. Taceamus iam, non deesse maleferiatorum turbam, qui praua obtrectandi lubidine incensi, actiones ministri ecclesiae studiosissime rimantur, ut eorum famam non solum

*) Conf. Ven. Praefidis Praeceptoris pie colendi Moral. §. 196. eiusque nota: nec non sub Praef. Celeb. D. Ioan. Fechtii habita dissert. de Necessitate ministerii ecclesiastici.

AB AUDITORE CAUTE EXAMINANDA. 3

Theonino dente rodendi, sed et ipsum ministerium conuictis pro-
 sciendendi, opportunam nanciscantur occasionem. Plurimi quoque
 nobilioris indolis, incauta huius rei, animo licet non malo, suscepta
 indagazione, innumeris irretiti difficultatibus, de sua salute grauiter
 periclitantur. Facile, vt opinamur, rem ad animi trutinam exami-
 nanti apparebit, magna in ea re opus esse cautione, ne auditores suae
 salutis curam habituri, migrato legitimo ordine causae suae malae con-
 sulant, ac id quod iis salutare esse debebat, euadat perniciosum.
 Paulo curatius igitur limites in hoc negotio ab iisdem obseruandos
 constituere, ac quomodo auditores, in pietatis sui ministri inda-
 gatione, caute versari debeant, dextre explicare, operae erit pre-
 stium. Et hoc quidem grauissimo in negotio virium periculum face-
 cere constituimus, acturi: *de pietate ministri ecclesiae ab auditore
 caute examinanda.* Elegimus thema, accuratissima disquisitione sine
 dubio dignissimum, vtinam! nobis non nimis arduum. Vtilissi-
 ma sane erit distincta et bene exarsciata huius rei pertractatio, vtinam!
 vero humeri huic oneri ferendo modo pares essent, et vtinam!
 nostras vires fat tenues non longissime exsuperaret. Si igitur
 B. L. in his plagulis expectatione sua digna non inuenerit, ipsius be-
 neuolentiam imploramus, vt virium tenuitati condonet, si id non
 semper adsecuti fuerimus, quod certe fuit semper propositum. Li-
 cet etiam haec omnibus, quod vix optare sustineremus, non satis-
 facerent; si aliquali saltim ratione haec conamina nostra, preferen-
 dis regni Dei pomoeiis inferuire queant, non erit cur nos suscepti
 laboris ac infumi temporis, in loco, quo viuimus, pretiosissimi,
 vnquam poeniteat.

TRACTATIO.

§. I.

Omnia vero vt ex voto succedant, de quonam doctorum ge-
 nere nobis in sequentibus sermo erit, paulo distinctius in-
 dicabimus; hic formatam notionem deinceps in delinean-
 dis eorum requisitis, ceu cynosuram sequenturi. *Ministros ecclesiae*
 nominamus; viros publice constitutos, ad aliorum salutem per prae-
 dica-

*Minister ec-
 cles. Audit.
 munus eccl-
 est. quid?*

dicationem verbi diuini procurandam: obligatio ad has actiones, ad quas constituti sunt, *munus eorum* et per consequens munus erit ecclesiasticum; illi autem, ad quorum salutem propius procurandam, constituti sunt, *auditorum* nomine nobis veniunt.

*) Cum doctoribus ecclesiasticis tantum res erit, omnesque in sequenti tractatione forsan occurrentes locutiones, in hoc negotio nobis synonymicas, eodem quoque significatu adhibebimus.

§. II.

Orthodox.
quid: *Minist.*
eccles. sit
*) *orthodoxus.*

Qui doctrinae Christianae nullos notabiles immiscet errores est *Orthodoxus*. Doctor ecclesiae constitutus est, vt verbum diuinum praedicet (§. 1.) eodemque auditores ad salutis ordinem ingredientium, commoueat. Nihil ergo ei aut prius aut antiquius erit, quam omnia dogmata auditoribus proponenda, ad hanc dexteram et credendi et viuendi normam (per Theol.) examinare. Nihil quoque vnquam potest docere aut defendere, quod sacris litteris bellum indicit cum iisque consistere nequit. Omnia vero ex sacris litteris legitime deprompta, aut cum iis consentientia, cum sint verissima (per Dogm. Theol.), minister ecclesiae, qui officii partes ita vt aequum est (§. 1.) sustinet, non potest non esse orthodoxus ac vera docere. Qui falsa docet omnem muneris sui finem (§. 1.) evertit. Quomodo enim ille reiectis medijs a Deo constitutis sine potiri potest? Ierem. VIII, 9. Scripturae sacrae enim quae aduersantur sunt falsissima, ergo neque ad hominum salutem tendunt, haud adulterata verbi diuini annunciatione, ac incorrupta sacramentorum administratione, ordinarie vnice obtinendam.

Tantum igitur adest, vt in iis, quae fidei fundamentum constituunt errans, (quod semper intelligendum monemus, cum de erroribus, vt dicunt, infinite paruis, plane non loquamur.) ac errores, quos fouet spargere ac disseminare discipulat; officii sibi demandati finem obtineat, vt alios corrigat, ad rectum tramitem reducat, eorumque salutis curam agat (§. 1.); quin potius contrario effectu in totum suae fidei concedit gregem saeuus, eum in deuia ac periculorum plena abducat, conturbet, conturbatum nisi mature sibi prospexerit in aeternam coniciat perniciem. Funestum igitur damnum ac auditoribus ab eiusmodi furturis doctoribus impendens, aeternae salutis iacturam

AB AUDITORE CAUTE EXAMINANDA. 3

curam faciendi periculum, sufficienter, ut opinamur, efficit; hoc doctorum requisitum, ab iis plane non esse seiuuendum, sed arctissimo potius nexu cum eorundem officio cohaerere.

§. III.

Id ipsum euidentissima Script. sacrae oracula confirmare, nemo inficiabitur. Quorsum enim quaeso tendunt, eiusdem estata? quoties tam in Pentateucho, Deuter. XIII, 1 seqq. quam ab ipso saluatore, ecclesiae suae capite, a falsis prophetis licet ouina pelle uestitis, Matth. VII, 15 seq. sollicito nobis cauere iubemur? quoties Christus discipulos suos fermentum Phariseorum et Sadduceorum sugere docet? Marc. VIII, 15. quoties Deus falsis prophetis grauissimas poenas minatur? Ezech. XIII, 1. seq. Jerem. XXIII. n seq. XXIX, 21. XIV, 14. quoties Paulus, quoties Petrus seductioem ac exitiosum damnum ecclesiae a pseudapostolis inferendum luget? 2 Theff. II, 2 seq. 2 Tim. IV, 3, 4. 2 Petr. II. quoties eorundem strategemata euitare ac eludere, falsa atque impia dogmata, cane atque angue peius detestari, multis ac prolixis uerbis ciues Christi cohortatur? Hebr. XIII, 9. Gal. I, 7-9.

Prob. script. ressim.

§. IV.

Omni igitur ex parte eiusmodi farinae homo ecclesiae est noxius (§. 2. 3.). Nihil propterea obstat, quo minus affirmemus hominem huius tam necessarii characteris (§. 2.) defectu laborantem, nunquam doctoris prouinciam posse tueri, sed ab eadem potius arcedendum, neque vnquam sacro ministri Dei nomine esse cohonestandum.

Non orobod. non est min. eccles.

Omnem praeterea salutis ordinem in maxime fundamentalibus errans euertere ac plane aliam, si hunc sibi constitutum finem esse fatetur, se cum Deo ueniendi uiam sibi fingere ac comminisci cum necesse habeat; quanto quoque externo pietatis splendore coruscet, uere tamen pii uenerabile ac amabile nomen ei neuiquam competere, sed omnino ei denegandum esse. res ipsa loquitur. Omnia proinde commoda auditori a doctoris pietate, ut deinceps uidebimus, expectanda in hoc casu corruunt, ita ut ne hoc quidem ex capite ecclesiae prodesse queat.

A 3

§. V.

*Pietas et Pius
quid?*

§. V.
Pietas est habitus actiones suas ad voluntatem Dei componendi. Duplici vero ratione ea, quae Deus a nobis exigit peragique voluit, nobis innotescunt. Vna ex parte in quibusdam rationis lumen nobis praefert facem, quaeque sint agenda, quae vero omitenda docet. Altera ex parte propior Dei reuelatio, agendorum nobis exhibet normam multo pleniorē, et ad captum etiam rudiorum longe accommodatissimam. Qui voluntati diuinā reuelatae, sensu strictiori, morem gerit, eum *pium* vocabimus.

Cum propior Dei reuelatio veritates rationi perspectas non tollat, sed easdem potius confirmet et naturalem cognitionem perficiat, pius voluntatem Dei etiam naturaliter cognitam exsequitur.

Licet pietas naturalis voluntatem Dei naturaliter cognitam tantum sequens non inuoluat; quaestio tamen est historica an talis pius vnquam extiterit, neque de eiusmodi pio nobis sermo est.

*O. Pius est
regenitus.*

§. VI.
Omnes hominis facultates labe naturali corruptas, insignem liberi arbitrii in spiritualibus defectum inexistisse, tam Script. S., quam quotidiana loquitur experientia. Neque minus eam ob rationem hominem sibi relictum, ad spiritualiter bona edenda viribus destitutum, totali indigere mentis immutatione atque supernaturaliter collata diuina gratia, ad actiones voluntati diuinā congruas perpetrandas, clarissime elucescit; quare ex alto petita demonstratio non eget, sed ex Theol. Dogm. tanquam certissima supponenda videntur. Omnis idcirco pius est regenitus. (§. 5.)

*Qui non recte
credit, non
recte viuunt,
non V. V.*

§. VII.
Pii est, voluntatem Dei tanquam vitae et agendorum normam agnoscere (§. 5.); qui igitur pietatis speciem prae se fert, neque eo secius circa hanc legem vniuersalem in errores rapitur falsasque ponit maiores, necessario, cum iisdem conuenienter viuere contendat, in praxi a via deflectit. E. in doctrina errans, nunquam recte viuunt. *) Vera cognitio non semper est viua (per Psychol.), vera igitur diuinorum cognitio, non statim cum praxi coniungitur legitima.

gitima. Liqueat igitur satis luculenter, quod non omnis orthodoxus (§. 2.) necessario sit pius (§. 5.).

*) Conf. Vener. Fechtii diff. de thesi, nunquam recte vivitur si non recte creditur.

§. VIII.

Quae a sensationibus praesertim internis et experientia propria, lucem foenerantur, clariora sunt nobis illis, quae imaginantur, aut quae ab aliis relata atque enarrata novimus (per Psychol.). Quae clarius quid percipimus, quo distinctius ipsa experientia edocui intellegimus, eo curatius aliis tradere valemus. Verbi divini praeco auditorum salutem non sine mentis immutatione obtinendam, per verbi divini praedicationem promovet (§. 1.). Ipse igitur salutare has operationes expertus, ad ea, quae auditorum salutem attinent, praesertim in doctrinis maxime practicis, propinqua, erit aptior, qui cum sit pius (§. 5. 6.) eiusmodi ecclesiastes insigni gaudet praerogativa, maioriq[ue] cum commodo ecclesiae inferuire potest, quam alius licet vera docens (§. 2.) a pietate vero saluberrimaque Spiritus sancti institutione alienior (§. 7.).

Praerog. Pii
Doct.

1) quoad propriam experientiam.

*) Si quis parabolis, quae hanc rem egregie illustrare credimus, delectetur, ille sibi concipiat hominem, ob saepius ingressum iter, viae cuiusdam locorumque peritum, aut, qui urbis in qua diutius degit aedificia ac plateas accuratius novit; et alterum nunquam ea via profectum, ac qui urbem illam, nunquam sibi visam profiteretur, accuratissimam vero horum locorum, viarum et urbis sciographiam possidet. Reputet secum, quo itineris duce uti velit, aut, quo potius praeeunte urbem illam inuisere eaque quae admiratione digna lustrare caeteris paribus, malit? Eliger sine dubio priorem, eumque ad hoc negotium, magis idoneum censebit, ipsaque re, periculo facto, deprehendet. Quae in sypho positae rite applicata, maiorem lucem affundere queunt.

§. IX.

Omni fide, omni industria ac solertia susceptum officium 2) quoad maiorem in docendo ardorem. subire, est actio voluntati divinae conformis (per Theol. Mor.) Pius ergo (§. 5.) plura sentiet motiva pluresque stimulos ad officii partes

tes strenue exequendas, quam homo *ἄναξ* emendationis diuinae adhuc indigus. Maiori igitur ardore ardentiorique studio minister ecclesiae pius, officio suo (§. 1.) satisfactorius, auditorum salutem sibi commendatam habebit, nihilque vnquam inexpertum omitter, quae ad eorum commodum facere existimauerit, praesertim cum Dei et auditorum amor, pio necessarius, (Theol. Mor.) salutis auditorum desiderium excitet.

§. X.

3) quoad ho-
num exem-
plum.

Qui aliorum causa exemplaris est, aut cui alii simile quid intendere debent, ille aliis *praebet exemplum*. Minister ecclesiae pius (§. 5.) actiones suas ad normam voluntatis diuinae examinat, eisque quantum fieri potest, eas attemperare satagit. Neque minus probe gnarus, quanta sit exemplorum vis, quantumque faciant ad animos hominum flectendos; amore tam erga Deum quam auditores motus flagrantissimo, (§. 9.) ac laudabili eos saluandi studio incensus, omnia ea, quae auditores in pietatis studio morari queunt, sollicitè cauebit, omnibus viribus intentus, vt quauis potius re, quam vitae sanctimonia, a quoquam superetur. Egregium igitur iis praebet exemplum, ad suaque vestigia strenue premenda ingens addit incitamentum. Cum proinde ita docet, vt uiuit, et ita uiuit, vt docet (§. 2. 5.) doctrinaque cum praxi egregie conspiret, non possunt non in coetum suum, fructus diuulgari longe vberissimi.

§. XI.

4) quoad de-
precationes.

Affiduis tandem precibus salutis suae cupido, opus esse, seruus Dei pius (§. 5.) intelligit ex ipsa Christianismi praxi, cuius anima ac vita continua cum Deo conuersatio. Pro aliis quoque Deo preces allegare, tanquam actionem bonam ac a Deo mandatam cum nouerit; ductus et Dei et auditorum (§. 1.) amore, non potest, quin pro iis preces fundat ardentissimas. Pii preces ad aliorum emendationem a Deo impetrandam, fusae, Deo placent, magnamque utique habent efficaciam Iac. V, 16.; auditoribus proinde pii pastoris preces, non mediocrem gignunt utilitatem.

§. XII.

AB AUDITORE CAUTE EXAMINANDA.

§. XII.

Perpendenti ac haec omnia curatius secum reputanti, nihil dabitur addubitationis, quin hanc omnium virtutum principem, reliquarumque matrem, quam sub pietatis nomine veneramur, foecundissimam, uti unicuique qui se Christi ciuem fatetur necessariam, sicuti quoque ciuitatis sacrae doctori, muneris habito respectu, iudicet vtilissimam.

*Minist. eccl. sit
11) Pius.*

Longissime igitur abest, ut cum illis faciamus, qui sanctissimam hanc virtutem alto supercilio contemnunt, aut ut asseramus, doctorem impium a pio caeteris paribus, in illis, quae ad officium pertinent, nulla vnquam resuperari. Nos potius insignem ei tribuentes eminentiam, de meliori pietatem omnibus commendamus, satis conuicti seruis domini sui voluntatem perspicientes sed immorigeros, ingentem sibi contrahere reatum, et geminatis olim flagellis a iustissimo iudice esse puniendos. Utinam! tantus modo adesset vere piorum numerus, quantum omnes boni optant, ac si illi omnes, qui externa specie splendent, haud fucata colerent pietatem, nostrum seculum omnium praedicaremus felicissimum.

Pietas, doctori, qua Christiano est necessaria, ne vero quis nobis succenseat, quod eam respectu muneris necessariam dicere noluerimus. Si enim doctori, nostro sensu, esset necessaria minister ecclesiae ea destitutus, prorsus non esset Dei minister, et munus irrogeniti inefficax redderetur, id quod falsissimum. Si vero vox necessarii alio sensu sumatur, ut summam indicet vtilitatem et obligationem, nos non refragabimur, licet vltus loquendi tamen pro nobis militaret.

§. XIII.

Ad verissimam et ardentissimam diuinorum cognitionem quaerendam, vniuersalissima obligatione, principia ethica omnes constringunt. Quanti auditorum interfit, quibusnam vtantur doctores (ex §. 2. 3. 5 - 11.) constat, cum ea in re ipsorum salutem maximam ex parte verti intellexerimus. Iustissima igitur consequentia inferriam licet: Auditoribus non perinde est, vtrum illi quorum animarum cura incumbit, hucusque enarratis doctorum requisitis sint ornati, an illis consequendis, nullam nauauerint operam.

*Auditorum
interest qua-
lis sit Min.
eccl.*

B

§. XIV.

DE PIETATE MINISTRI ECCLESIAE

§. XIV.

*Inuestigare
quid?
et quomodo
sit inuestig.*

Curare ut alicuius rei statum cognoscamus, est eam *inuestigare*. Non omnia promiscue nobis sunt inuestiganda (per Ethic.), sed potius diiudicandum, in quae et qualia mentis aciem conferamus. Suae nobis vtilia, quorum cognitio et inuestigatio tamen damnosa. Sunt nobis inutilia, immo nociua, quorum cognitio vtilis immo faepenumero necessaria. Vtilitas ergo seu inutilitas rei ipsius, ad nos relata, quatenus tantum spectatur, non constituere potest criterium cognoscendorum; sed accedat et hoc, ut eorum cognitio et indagatio nobis vsum praebet.

§. XV.

Continuatur.

Res eiusque cognitio nobis in se fat vtilis, potest esse impedimentum, quo minus longe vtiliorem rei cuiusdam cognitionem acquirere queamus (per exper.). Bonum impedimentum maioris boni, est malum (Phil. pract.), quia plus imperfectionis, quam perfectionis ponit. Omittenda sunt mala et auerfanda (Phil. pract.). Ergo in hoc casu, cura eiusmodi quid cognoscendi tanquam noxia est fugienda.

§. XVI.

*Periculum
quid?
quod atten-
dend. in in-
uestig.*

Periculum est occasio mali. Quicquid nobis bonum est, sed periculum ingens secum coniunctum habet, ut in calculo plus imperfectionis, quam perfectionis ponat, est vitandum (per Phil. pract.). Ergo et cognitio rei ita comparata. Necessaria cum sint vtilibus anteponenda (Phil. pract.), et cognitio nobis necessaria tantum vtili est anteuertenda.

§. XVII.

*Examen alte-
rius quid?*

Cura de alterius statu cognoscendo est *exploratio ipsius*, seu quod idem est, ipsius inuestigatio et examen.

§. XVIII.

*Status mora-
lis, Anthropo-
gnos. mora-
lis, quid?
haec est licita.*

Status hominis multiplici ratione consideratur: nobis *status* ipse *moralis*, seu qui a libertate ipsius propius dependet, maxime in censum veniet. Ars moralem aliorum hominum statum cognoscendi

AB AUDITORE CAUTE EXAMINANDA. 11

gnoscendi, est *Anthropognosia moralis*; huic quantum possibile est (sensu ethico) operam dare iubemur (per Ethic.). Cognitionem alterius status moralis, aut nobis vtiliorem, aut alteri nostrum studium magis adprobandi ansam subministrantem, tanquam foecundior minus vtili praeferre nobis incumbit (per Ethic.); nostrum ergo potius erit, vt alterius perfectiones morales interdum inuestigemus, quam vt illa cura in se considerata, tanquam illicita sit reiicienda.

§. XIX.

Functurus munere ecclesiastico (§. 1.) publice ac sollempni *Min. eccles.* ratione est constituendus (§. 1.); quod tum Theol. Dogm. praecipit, *est publice* tum etiam ex legibus societatis et iure sociali insigne nanciscitur *constituendus.* fulcrum, ex eoque optimo iure potest deduci.

Constitutio Ministri eccles. ordinarii, absolvitur et *vocatione*, seu sollempni muneris oblatione, et *ordinatione*, seu sollempni ipsius collatione.

Ex Theol. Dogm. assumere iam licebit, ius constituendi doctores, penes ecclesiam esse, quod et ius sociale confirmat. Magistratus ciuilibus eo iure vtitur, partim quatenus supremum inter homines imperium in omnes societates iure suo exercet, membrae ecclesiae regni ciues constituunt; partim quatenus, in quibusdam locis peculiari, quod iam antiquitus in ecclesia inuauit, iure patronatus gaudet. Qua in re tamen probe obseruandum, reliqua ecclesiae membra etiam plebem, nunquam penitus esse excludendam, sed illis saltem ius relinquendum, vocandum doctorem legitimis adductis rationibus reiiciendi, quia et haec adempta facultas perfecta laesio foret, ecclesiaeque perniciosum inde enasceretur damnum. Non igitur sua laude est deusandam optimum illud antiquiorum Christianorum institutum, quo cautum erat, vt semper eligendi clerici nomen valuis publicis affigeretur, vt eo facilius vnicuique pateret aditus, omnia ea indicandi, quae ipsi eiusdem ordinationem impedire videbantur. Si tamen haec omnia fusius explicare, ac commonstrare velimus, falcem in alienam messem forsan immitteremus. Sufficiat indicasse haec ex Theol. Dogm. et Mor. esse repetenda.

B 2

§. XX.

§. XX.

*Auditorum
est, ut consti-
tuendum do-
ctorem cogno-
scant.*

Auditorum maximi refert, ministro ecclesiae uti et ortho-
doxo et pio (§. 13.) Dum adhuc ecclesiae doctor sit constituendus
(§. 19.) magis eorum optioni relinquitur, qualem habituri sint, quam
qualem habeant iam constitutum (per Schol. §. 19.) Auditores igitur
ne suae salutis curam negligant (§. 13.), sed talem eligant, qui
doctrinae puritate, (§. 2.) animique probitate (§. 5.) ecclesiae ac suo
coerui praesertim inferuire queat; statum animi futuri doctoris, ut
quantum fieri possit, cognoscant necesse est, cum hoc negotium om-
nino cognitionem supponat, qua de cognitione et deinde facta sol-
licita electione, fructus sibi polliceri queunt haud contemnendos (§.
2. 5. seq.)

§. XXI.

*1) quoad or-
thodox. quod
illis utilissi-
mum.*

Orthodoxia doctori est necessaria (§. 2. 4.), ac auditori per-
utile ut cognoscat, quomodo ipsius doctrina sit comparata (§. 2. 20.);
accuratum igitur orthodoxiae examen, sine partium studio sed ve-
ritatis amore institutum, ipsis erit utilissimum; quod quidem illis eo
facilius, quo magis ipsi sacrar. litterar. peritia instructi sunt; cum om-
nis orthodoxiae examen eo redeat (per Dogm.).

§. XXII.

*2) quoad pie-
tatem quod
difficile, licet
non inutile.*

Longe vero maiori cautione opus est, si inuestigare ac cer-
to cognoscere velint, an eligendus doctor non fucam colat pieta-
tem. (§. 5.) Tetra enim humanorum ingeniorum corruptio eo per-
uenit, ut plurimi simulationis et dissimulationis, cuius modo facul-
tatem acquirere debuissent, habitu notabili polleant. Qua ex re ac-
cidit, ut lucri et commodorum cupidi, tempori inferuendum pu-
tent, bonasque mentes pietatis splendido colore saepenumero va-
ferrimi hypocritae, decipiant. Experientia teste, impius longe fa-
cilis pietatis larvam inducere potest, crebriusque accidit, ut inter-
nam impietatem dissimulet, quam ut reuera pius, se impium simu-
let, externamque affecter impietatem, praesertim quoad habitum,
quod omnino fieri nequit (§. 5.). Nos id ex iis tantum efficere vo-
lumus; maiori certitudine saepius negatiue concludi: Hic non est
pius,

AB AUDITORE CAUTE EXAMINANDA. 13

pius, quam affirmari: hic est vere pius. *) Inuestigantes proinde futurum doctorem, illam indagacionem ob has difficultates non inutilem existiment, cum egregium commodum ex (§. 20.) colligi possit. Si enim eum impium inuenerint, aut iure tantum coniciant, meliorem et digniorem scrutandi facultas illis adhuc est relicta.

*) Scilicet, quia certum est impietatis criterium, si quis habitualiter nefariis actionibus se contaminat, non item pietatis, si actiones pietatis specie fulgent, cum tamen possit esse hypocrita. Extra hunc casum aequè difficulter determinatur, utrum quis sit impius, an pius; ac tum ob uniuersalem Philanthropiam, nemo facile alterum impium iudicet, Luc. VI, 37. 1 Cor. IV, 5.

§. XXIII.

Quae circa examen (§. 17.) in constituendis doctoribus, quoad doctrinae et animi diiudicationem obseruanda ueniunt, breuiter exposuimus. Persequamur nunc reliqua. Hominis vires admodum angustis limitibus circumscriptae sunt; plura confuse tantum, plura obscure cognoscit (per Psychol.); maxima in iudiciis vicissitudo obseruatur, saepenumero ergo in repraesentatione sua, verum cum falso confundit i. e. errat, et quod potissimum obseruandum, quo maior est facultatum hominis lapsum insegura corruptio, eo maiori periculo errandi homo obnoxius, reperitur. Minister ecclesiae hanc ob rem, tam in doctrina, quam vita in se hoc admittere potest, ita ut auditores nunquam satis certi esse possint, doctorem in eo animi statu qualem examinantes (§. 21. 22.) detexerunt, semper perseveraturum.

*Errare quid?
Minist. eccles.
potest errare
ergo examen
continuarum
iuriam consti-
tuto doctore
est utile.*

§. XXIV.

Necessarium esse doctori ut vera doceat (§. 2. 3.) euicimus; potest in errores incidere, falsasque in diuinis opiniones spargere (§. 23.); illud est coetui suo nocuum (§. 2. 3.), cum nec muneris rationes explere possit (§. 1.); quare auditoribus debet esse exploratum; an iam constitutus doctor (§. 19.) vera aut falsa auditoribus propinet. (§. 21.)

*Semper quo-
ad oratio-
doxia.*

*Transitus ad
cautelam circa
pietatem.*

§. XXV. Peruenimus iam ad palmarium, in quo nobis maxime de-
sudandum, argumentum, perferatur; quatenus sint auditorum in
vita animoque doctoris constituti (§. 19.) diiudicando (§. 17.) partes.
Ingenuam doctoris pietatem, auditoribus esse perutilem commonstrat
(§. 8-II.), sed hoc non sufficit ad eiusdem indagacionem suscipien-
dam (§. 14. 15.), sed plura requirebantur. Videamus igitur quomo-
do hoc negotium a nobis expediri queat.

§. XXVI.

*Scandalum,
scandalosus,
externe hone-
stus, quid?*

Actio alterius pietatem impediens, est *scandalum*; in quo est
habitus eiusmodi actiones committendi, est *scandalosus*; non scanda-
losus est *externe honestus*.

Sumimus scandalum sensu strictiori, cum alii fumant pro quouis pie-
tatis impedimento, sensu latiori. Conf. Excell. Baumgarten:
Praeceptoris iucundissima recordationis Ethic. Philos. §. 108.

§. XXVII.

*Pius in scan-
dalo, non
scandalosus, in-
cidere potest.*

Nemo vnquam mortalium in hac vita eum obtinet perfe-
ctionis gradum, vt nulla vnquam in re a recto discedat (per exper-
et Dogm.) Ergo neque reuera pius (§. 5.) ab ea re est immunis sed
peccare potest, aliorumque pietatem impedire, et ita in scandala in-
cidere potest (§. 26.), nunquam vero, qua talis, in scandalositate
(§. 26. 5.).

§. XXVIII.

*Examen pie-
tat. minist.
eccles. redit
ad casum vbi
honeste viuunt.*

Doctor ecclesiae constitutus, aut est scandalosus, aut ex-
terne honestus (§. 26.) In priori casu nulla opus est inuestigatione
(§. 17.), cum constet esse impium (§. 27.). Quae nota ac perspecta
enim sunt, nemo inuestigabit. Sin posterius, potest adhuc esse pius
et impius (§. 22.) et licet non sit nequissimus hypocrita, i. e. pieta-
tem simulans, potest forsan esse ciuilitate bonus, seu officia societatis
obseruans; cuius vitae ratio moresque externi, nemini facile offen-
diculum praebent. Si igitur datur inuestigatio, quoad pietatem do-
ctoris, in hoc desiderabitur casu, vbi ex externis moribus non sta-
tim apparet, vtrum piorum an impiorum numero sit accensendus.

Quae

Quae ab auditoribus requirantur in eo casu, ubi minister ecclesiae turpissimis scandalis sanctum suum officium commaculare non dubitat, prolixitatem evitaturi mittimus, cum ea curatius attingere ac persequi proprie nostri instituti non sit, sicuti inspectio tituli, vnumquemque docebit.

§. XXIX.

Minister ecclesiae externe honeste vivens (§. 26.) potest esse *Difficile* aut pius aut regenitus, aut hypocrita, aut civiliter bonus (§. 28.) *quid? examen pietatis* *Difficile* est, quod maiores requirit vires ad efficiendum. *est difficile.* Distinguere ea, quae quidem sunt diversa, sed admodum notabili similitudinis gradu inter se conveniant, maximas certe acuminis requirit vires (per Psychol.). Negari non poterit, inter pii nomen artificiosissime mentientes, aut civiliter bonum, ac verè piùm, magnam adesse similitudinem, ingentemque observari morum convenientiam, praesertim a nobis, qui cordium, quae mirificum indicant discrimen, scrutatores non sumus. Insignes igitur inuestigantibus (§. 18.) se offerunt difficultates, et examen pietatis eiusmodi hominum, ob defectum τῆς χαρίσματος τῆς δουλομασίας, extraordinarii evadit, quam difficillimum.

§. XXX.

Praesagium consequendorum per alterum bonorum, est *fi-Fiducia, diffi-* fiducia erga aliquem; eorundem vero non consequendorum, *est dentia erga* *diffidentia erga aliquem.* *quem, quid?*

§. XXXI.

Auditor (§. 1.) magna commoda a Doctore suo expectare *Auditoris est* potest, (§. 1.) et si ipse eius ministerio rite utitur, tanquam bonum *considerare suo* futurum certum cognoscit, a doctore integrum verbum Dei propinante (§. 2.); cumque adhuc maiora a regenito et pio praesagire possit (§. 8-11.), ponat in doctorem suum fiduciam (§. 30.), in vera decentem magnam, cum per intemeratam verbi divini praedicationem salutis viam aperiat (§. 1. 2.), in regenitum simul, ob insignem illius respectu auditorum praerogativam (§. 8-11.) longe maiorem.

§. XXXII.

§. XXXII.

ac eidem obtemperare et sequi cund.

Voluntati diuinæ plenissimam præstare obedientiam, homini est saluberrimum (per Theol. Moral.). Minister ecclesiae verbum diuinum prædicans, auditori voluntatem Dei annunciat (per Dogm., ac ita salutem ipsius promouere laborat (§. 1.). Ergo vt Deo, et per consequens doctori suo morem gerat auditor, sui ipsius salutis cura perfectionisque studium exigit, eique vt apparet, est utilissimum.

§. XXXIII.

Quod in diffidentia difficile.

Doctori suo diffidens, se insignes utilitates per illum consequitur dubitat (§. 30.) et quia eidem et facultatem et voluntatem deesse, interdum arbitratur, alacritas viam ingrediendi et aduandii media, quæ his bonis obtinendis inferuunt debilitatur (per Psychol.), et quo facilius est ex maiori diffidentia ad desperationem transitus (Psychol.); eo facilius doctori obtemperare planè recusat (§. 32.), quod si doctori in iis, quæ ex verbo Dei postulat obsequium denegat, Dei est immorigerus (§. 32), quod omnino fugiendum (§. 32.).

Partialem non totalem, et quidem significatu latino, intelligimus desperationem.

§. XXXIV.

E. fiducia auditori utilissima.

Quo maior erga aliquem est diffidentia, eo minor fiducia (§. 30.) ad diffidentiam erga doctorem a se prohibendam auditor obstrictus censetur, (§. 33. 32.) ac ad oppositum eius seu fiduciam obligatur (§. 30. 31.); quæ cum illum in salutis via alacriorem reddat (§. 33.), liquet quonam ex capite se ei vt utilissima commendat.

§. XXXV.

Quæ per examen facile imminuitur.

Inuestigaturus auditor mentem, talis doctoris, qualem depinximus (§. 29.), aut semper suspensus manet, aut certitudinem sibi inuenisse visus, iudicat de animi statu: iudicium aut est erroneum aut verum. Sin' prius *vel* impium pium reputat, et tum eum sere felicem errore suo, (si ita loqui fas est) prædicaremus, quia maiorem in eo fiduciam (§. 30.) auditori profectam (§. 33. 34.) collocat, eamque ob causam magis obediens est, neque ei hoc erit periculosum (§. 16.) quia supponimus doctorem semper vera docentem (§. 2.)

vel

vel pium reuera, impiis annumerat, et male eum diiudicans, grauissime eundem laedit, praecipitati iudicii accusandus (per Ethic.). Si vero iudicium de doctore latum veritati respondeat, vere pium, pium arbitratur, et orthodoxum et pium eundem iudicans, impellitur ad maiorem in eo fiduciam ac obsequium maius (§. 31. 32.) eaque in re examen utilitate non destituitur (§. 17.). Vere pari modo iudicans, impium pro tali habet, et tam fiduciam, quam obsequium eiusdem minuit (§. 30. 33.).

§. XXXVI.

Experientiam si in subsidium vocamus, eadem abunde com-
Continuatus.
 monstat, auditorem, qui doctorem impium existimat, facile adduci, vt in illis rebus, quae Deus optimo iure postulat, eidem obsequii detrectet, ita vt in hac re perseverans, sibi ipse ad aeternam perniciem sternat viam. Ea enim solet mentis humanae conditio esse, vt non tam quid suadeatur, sed quis suadeat quaerant, eiusque erga se animum expiscentur, neque minus modum ab ipso obseruatum; et tum si reperisse sibi videntur, monentem adhuc ipsum illius naui arguendum, vel admonitionem non ex amore esse profectam, vel denique modestiam non fuisse comitem, aut alio debito modo non peractam: tunc satis sibi rationis esse autumant, quo minus obtemperent, expectantes forsitan doctorem, omnibus numeris absolutum, qualem tamen inuenient omnino neminem. Quis enim est, fuit, vel erit, in quo nihil vel iure siue iniuria desiderari queat?

§. XXXVII.

Auditor, doctorem suum esse irrogenitum, vel iure vel in-
E. examen pietatis est periculosissimum.
 iuria sibi persuadens (§. 35.) fiduciam antea in eodem repositam debiliorem reddit (§. 30. 35.) ac grauissimum incurrit periculum, ne omnem abiiciens non obtemperet (§. 33. 36.), qua in re sibi ingens parat detrimentum (§. 33.). Patet igitur sine dubio inuestigationem pietatis ministri ecclesiae auditori esse admodum periculosam (§. 16.).

§. XXXVIII.

Potest in irrogenito vera diuinorum cognitio scientiaque Theo-
Irrogenitus potest Min. eccles. esse.
 logica locum habere (§. 7.): *) **) potest verbum Dei pro-
 ponere, auditorumque salutem prouehere (§. 1. 2.). Talis pro-
 inde

Examen piet. inde irrogenitus potest munus ecclesiasticum administrare (§. 1.). Le-
consilium, non giuam doctoris cum Deo coniunctionem indagans auditor, si ex-
perit, aut expertus sibi videtur, doctorem eiusdem adhuc esse ex-
peritem, licet orthodoxum et orthodoxiae amantem (§. 2.), neque
minus a scandalositate immunem (§. 26.); nulla propterea ei datur ratio;
cur sit munere exuendus (§. 1.) neque auditoris libertati est re-
lictum, (***) ut illum derelicturas, alium meliorem sibi visum secte-
tur, (per Theol. Moral.). Caret proinde inuestigatio ipsius insigni
ea utilitate, quae in doctoris eligendi animum examinantem redun-
dabat (§. 22.).

*) Egregie hanc rem confirmat dictum Saluatoris nostri Matth. XXIII, 2. 3. vbi populum ac discipulos docens, omnia ea, quae Pharisei ipsis facienda proponant, seruare iuber. Si Saluator noster, hanc sententiam fouisset, impium non habere verbum Dei, certe suam bonitatem et sapientiam hoc praecipere non potuisset. Multo magis inde inferimus: cum Saluator noster haud obscure indignauerit, impio doctori, ei etiam, qui multis erroribus iam implicitus est. (sicuti historia Christi de Phariseis testatur), in quibusdam nihilominus esse obtemperandum; multo magis irrogenitus ab obseruabilioribus erroribus immunis, verbum Dei docere potest, eique erit obediendum. Si quis obicitur eundem saluatorem nostrum adfirmasse, Matth. XV, 14. Phariseos esse coecos, item si coecus alteri viam monstrare velit, ambos in foueam praecipitari; Respondemus male supponi Christum eos in hoc loco coecitatis arguere, quia adhuc irrogeniti essent, sed hoc fit ob errores a Christo in antecedentibus notatos. Eos enim omnino in doctrina alucinatos esse, colligitur etiam ex Matth. XVI, 12. vbi fermentum Phariseorum et Sadduceorum de eorum doctrina explicatur.

**) Paulus Apostolus Phil. I, 18. laetatur per impios doctores Christum eiusque euangelium annunciari. Optimo ergo iure exinde concludimus, impium cum fructu posse Christum praedicare, illiusque officium esse efficax. Si enim illud tantummodo gregi Christiano damnum inferret; Apostolus nullam certe laetitiae causam habuisset. Scimus quidem huius oraculi sensum, a quibusdam aliostrum trahi, sed interpretationem, quam sequuti sumus textui magis congruere arbitramur.

**) Conf. Ven. Praef. Praeceptoris de me meritissimi Theol. Moral. §. 199. not. Loquimur de auditoribus, qui ad illius coetus, cuius membra censentur, doctorem agnoscendum, eiusque ministerio vtendum, obligatione tenentur. In eo vero casu vbi in potestate et arbitrio auditoris positum est, quem potius doctorem audire eius-
 que

que disciplinae se mancipare velit, suosores ei potius erimus, ut regenitum irrogenito etiam sibi ita vitium, praeponat, quia et ipsa suspicio de doctoris impietate incredibilem pietati remoram obicit; sedulo tamen monentes, ut a diiudicatione sensu malo abstineat. Matth. VII, 1.

§. XXXIX.

Licet sicuti ex §. praeced. colligitur abunde constet, irrogenitum posse vera docere, plurimi tamen inveniuntur, qui falsum prophetam, a malo propheta non discernentes, omnem ministerio irrogeniti efficaciam adimant, eumque ut carnalia, non verbum Dei docentem prorsus reiiciunt. Facillime fieri potest ut auditor de pietate doctoris sui sollicitus huic errori adstipuletur. Cui erroneae sententiae si subscribit, nullumque irrogenitum verbum Dei docere existimet, non potest non, (et quidem optimo iure si prima propositio non veritate destitueretur) illum detestari ac fugere ac tandem in separatismum nocivum illud ecclesiae malum incidere. Qui igitur antea commemoratae sententiae patrocinatur, illi inuestigatio animi doctoris est noxia, et quo maius est periculum eo labendi, eo periculosior (§. 16.).

Qui negant efficac. ministr. irrogen. illis inuestig. noxia et obpericulum huius erroris periculosa.

Bonum eum nominamus prophetam, qui vera docet et pie vivit; malum, vera docentem sed irrogenitum: falsum, falsa docentem. Hic ob errorem in doctrinis necessario in praxi aberrat. Non omnis igitur irrogenitus, nec omnis malus propheta est falsus propheta.

§. XL.

Cognitio sine qua finis non obtineri potest, est necessaria ad eundem. Finis hominis ex superioribus quidam, est sua felicitas et salus, E. et auditoris finem constituit. Illa proinde cognitio auditori, qua tali est necessaria ad salutem, sine qua eius compos per doctorem fieri nequit.

Cognitio auditori necessaria ad salutem. quid?

§. XLI.

Verbi diuini efficacia non pendet ab ecclesiae ministro, (Dogm.): impium illud posse praedicare sine errore in fundamentalibus iam intelleximus (§. 38.). Sacramentorum, si modo legitime secundum institutionem administrantur, ob solum illegitimum administrantis animam, efficacia non tollitur (per Dogm.). Per haec vero media homini salutis via panditur, iisque legitime usus vere eam consequitur

Talis non est cognitio pietatis in doctore.

(per Dogm.) Auditori ergo non est ad salutem necessarium, ut animus doctoris sui exploratum habeat (§. 17.) nullaque tali necessitate ille adigitur ad eundem studiose inquirendum (§. 40.).

§. XLII.

Auditori incumbit examen orthodoxae doctrinae constituendi.

Proposita (§. 1. 20. 21.) extra omnem dubitationis aleam ponunt, examen orthodoxae (§. 1.) doctrinae constituendi (§. 19. 20.) ab omnibus quidem ecclesiae membris; a quoque pro sua facultate praesertim vero ab iis, quibus ius vocandi competit, quorumque potestate et potentia totum fere negotium conficitur, omni cura, omni industria esse instituendum (§. 14. 21.).

§. XLIII.

Neque minus iam consilium auri.

Fieri potest et prohi dolor! non raro fieri solet, ut auditores aut occasione, ut antea docuimus, doctorem examinandi destituantur, aut ut ipsi suae salutis incurri, misere caecutiant, et cortici inhaerentes nobilissimum doctoris examen negligant. Quod si etiam ea in re, quae debebant exsecuti essent, totum negotium non erit confectum (§. 23.); sed doctrinae indagatio auditori suum strenue exsequenti nunquam negligenda, sed quid doctor doceat, secundum sacrae litterarum normam quoad fieri potest nunquam non inuestigandum. Si illud in eligendis doctoribus neglexerint, eo magis huic rei operanda.

§. XLIV.

Pari modo in constituendo examen pietatis, quantum fieri potest.

Pietas doctoris auditoribus est utilissima (§. 13.) neque minus ut illius in constituendis doctoribus rationem habeant, eamque inuestigare studeant magna commoda suadent, (§. 22. 23.). E. ad hoc omnino obstricti censentur (§. 14.). Cum vero certa pietatis cognitio sit difficillima (§. 22. 29.); saepius τὸ ἐπιπέσει erit eligendum. Quoties vero certo certius aut admodum verosimiliter concludi potest, futurum doctorem esse irregentum, caueant eidem ecclesiae curam committant, summo saltem studio eo enitentes, ne quis eligatur de quo constet esse impium, quod accidit in scandoloso (§. 16. 17.); contraria enim ratione agentes maximum sibi contrahunt reatum (§. 13. 22.). Dolendum est, in hoc casu saepius idem accidere solere quod (§. 43.) notauimus.

§. XLV.

§. XLV.

Laudabile doctoris exemplum, insignem auditori praestat usum *Et in consi-*
 (§. 10.), quam ob causam pia aliorum praesertim docentium exempla *tuto, ne sint*
 omni studio sunt imitanda (per Ethic.). Ad doctorum suorum ex- *coeci imitato-*
 empla sectanda S. S. identidem auditores adhortatur, Phil. III, 17, *res.*
 1 Cor. XI, 1. A coeca aliorum imitatione sedulo nobis cauere iube-
 mur (per Theol. Mor.). Auditores proinde vestigiis doctorum insi-
 flere cupientes, ne sint stulti ac coeci imitatores, omnino obstricti
 sunt, ut doctoris vitam sub examen reuocent, quo dexterrime, quid
 sit imitandum, quid vitandum diiudicare possint.

§. XLVI.

Statum morale aliorum inuestigare, officia erga nos quam *Quod ulterius*
 alios saepe requirunt (§. 18.). Auditor saepe optimam in examine *probatur,*
 spem suscipere potest, quod ipsius officia faciliat (§. 34. 35.). Si ve- *praesertim*
 ro admodum probabile fiat, doctorem de mentis emendatione non fuis- *quia attentio-*
 se sollicitum, hanc percipit utilitatem, ut in exemplis imitandis cau- *nem circa or-*
 tior sit (§. 45.) et quia forsan est periculum, ne doctor viam, quam *thod. promo-*
 ipse non ingreditur dilatet, et angustam salutis portam amplioribus *uet.*
 limitibus includat, ac in fundamentalibus erret; incitatur auditor ad
 maiorem circa dogmata attentionem, quod quidem examen ei vtilis-
 simum (§. 21.). Liqueat igitur, ut auditor de pietate doctoris non
 plane incurius esse debeat, quo vero difficilius (§. 29.) et quo peri-
 culosius (§. 37.) eiusdem indagatio, eo maiori opus est cautione (§. 16.).

§. XLVII.

Auditor in perscrutando doctoris animo legitime versaturus; *Cautelas ge-*
 caueat ne in maiore, neque in subsuntione sub legibus alucinetur *nerales.*
 (per Ethic.) id quod multiplice ratione euenire potest, praecipue cum
 saepe in ipsius potestate non sit, ut actionem in toto nexu, ad eius
 moralitatem diiudicandam necessario, contempleretur.

§. XLVIII.

Si in subsuntione etiam sua bene egerit ac deinde forsan fa- *Continuat.*
 ctum quoddam iure illegitimum iudicauerit; caueat ne statim con-
 cludat doctorem esse irregnitum, quia male ista ratiocinatio proce-
 dit (§. 27.)

C 3

§. XLIX.

§. XLIX.

Curiositas, indagatio curiosa et anxiosa quid?

Stimulus plura inutilia cognoscendi est *curiositas sensu malo*. Qui rem igitur plus quam utile est inuestigat, incidit in *curiosam indagationem* (§. 17.); Qui in examine decisionem cum magni periculi repraesentatione necessariam existimat, *anxie inquirit*.

§. L.

Anxia pietatis doct. indagat. est vitanda.

Ob insignem in diiudicandis aliis difficultatem (§. 29.) auditor, qui decisionem anxie anhelat, facillime potest errare, ac doctorem suum impium putare (§. 35.), quare facta, plurima sibi incommoda contrahit, ac se insigni immittit periculo (§. 36. 37.). Vt vero de pietate doctoris sententiam certam ferat, ad salutem ipsius per doctorem procurandam minime est necessarium (§. 41.). Ergo cum anxia illa pietatis inuestigatio (§. 49.) non sit necessaria (§. 40. 41.), admodum difficilis (§. 29.), maiori vero cum periculo coniuncta (§. 35. 37.), plane est omitienda (§. 16.).

§. LI.

Pietatis examen illegitime orthodoxiae examini praepositur.

Auditori de sua salute sollicito est maxime moraliter necessarium, ut doctrinam doctoris sui semper sub examen vocare pro sua facultate non desistat (§. 21. 43.), ut certus sit an doctrina cum verbo Dei conueniat. Pietatis vero examen, quoad certam decisionem non est ad salutem necessarium (§. 40. 41.), neque moraliter illud examen est tam necessarium quam orthodoxiae (§. 41. 12. 2.). Quoties igitur iam totus est in inquirenda docentis pietate, de orthodoxia (§. 2.) parum sollicitus, necessaria et magis vtilia, minus necessariis et minus vtilibus postponens, peccat nec vnquam legitime ipsius inuestigatio procedit (§. 16. 15.).

§. LII.

Anxia et curiosa intimi animi seruetio est illegitima.

Ex signis externis argumentamur ad interna animi, quae quidem signa cum sint amphibolica (§. 22. 27.) cautus sit auditor necesse est. Ob exemplum doctoris facta ipsius ad normam exigere debet (§. 45.), quoties igitur illa nihil rationis continent, doctorem irrogenitum iudicandi, ille tamen intimos animi recessus rimari conetur, rem non difficilem solum (§. 29.) sed impossibilem adgressus, ad curiosum delabitur examen (§. 49.) omnino vitandum (§. 14.). Magnum praeterea

terea adest periculum ne eum impium existimet, et rem non vilem sed periculofam (§. 37.) tentans, rursus a recto tramite discedit (§. 14. 16.). Eo facilius hoc auditor vitabit, quo curatius magna incommoda pensitauerit, si ministrum ecclesiae irrogenitum arbitratur (§. 37.). Si vero curiosum illud et anxium certamen omiserit, nullum se periculum subiturum (§. 16.), si modo orthodoxiae examen (§. 24.) quod legitima pietatis scrutatio magis acuerit (§. 46.), ita vt decet obseruauerit (§. 42. 43. 41.). Facile igitur est ad intelligendum anxium internorum animi examen auditori esse illicitum.

§. LIII.

Exploratio sui ipsius, magis necessaria est, quam aliorum (per *Sui ipsius ex Ethic.*): qui ergo hanc illi praeponit peccat (§. 16.). Quoties igitur auditor in explorando doctore suo eo progreditur, vt sui plane memor sit, illud examen est impedimentum boni maioris (per anteced.). Ergo malum et ei inutile (§. 15.). Plus igitur doctoris animum, quam ei vile erat inuestigans, curiosae reus est inuestigationis (§. 49.) quae fugienda (§. 15.), et hoc eo magis, quo frequentius euenire soleat, vt auditores omni virium contentione doctorem scrutentur, an sit vere cum Deo coniunctus nec ne? an sit vere pius aut hypocrita? cum tamen nunquam seria quadam cogitatione has necessarias quaestiones suae conscientiae proposuerint, ac serio quid ipsi faciant? pensitauerint. Omnis illa cognitio, quae quandam suae domi peregrinum reddit est fugienda (per *Ethic.*), quod cum faciat in auditori curiosior doctoris inuestigatio, vtique debet exulare.

§. LIV.

Omnis aliorum indagatio ex amore erga eosdem profisciscatur (per *Ethic.*). Auditor omnes et leuissimas doctoris actiones sub *Nec minus in- dagatio mala* men vocans, eo quidem animo vt habeat, quod carpere et reprehendere queat, nullum amoris vestigium edit et male agit (per anteced.). *auimo susce- pta.* Non solum vero grauissime doctorem suum interne et saepe etiam externe laedit, sed sibi ipsi doctorem male diiudicans, impedimentum periculofissimum in pietatis studio obuertit (§. 37.) et curiosus indagator (§. 49.) impingit contra (§. 15.).

§. LV.

Ob causas (§. 50.) allatas sicuti semper in aliorum sic praecipue *Ob difficulta- in reu saepius*

ab auditore
ἐπιτοχῆ
erit decernenda.

in doctorum diiudicatione ab auditore facienda, a praecipiti iudicio abhorrendum, et ob maximum periculum auditori ipsi impendens (§. 37.) in omni casu ubi non satis rationis adest ad apodicticam conclusionem sine formidine oppositi elicendam, auditor decernat ἐπιτοχῆν i. e. de doctoris pietate nihil tanquam certum ponat neque tanquam certum tollat.

Non abs re nobis esse videtur, ea, quae a nobis hucusque de inuestigatione doctoris ab auditore proposita ac disputata sunt, simili quodam a relatione liberorum ad parentes defuncto, vberius illustrare. Quem admodum enim liberi, si parentes ipsorum numis reuerentem animum exserant, vere cum Deo coniuncti; ob maiorem ardorem in educatione, ac fidelissima ad pietatis studium adhortatione, quam suo exemplo egregie confirmant, et precibus quantum fieri potest promouent; admodum felices sint putandi: sic ob eadem commoda auditores piis doctoribus vtentes, felices praedicauimus et demonstratum iuimus. Sicuti vero infantes intellectus vsu iam praediti, eodem rite vti debent, ad discernendum etiam in parentibus, quid malum et bonum, et in quibusnam sint imitandi, neutiquam vero ad illorum vitia scrupulose indaganda, neque ad animum, an sint regeniti nec ne? scrupulose rimandum; sic eadem iisdem rationibus moti de auditoribus adfirmauimus et euictum dedimus. Si quis huic similitudini inhaerere eandemque fusius persequi velit princip. reductionis adhibito, quo maior inter relationem auditoris ad doctorem, et coniunctionem liberorum cum parentibus intercedit similitudo; eo maiori vtilitate cum iis quae in §§. sunt posita comparans, his illa mirifice declarari sentiet, et fieri potest, vt rationibus rite subductis eo citius nobis adstipuletur. Attendantur etiam, aegro fiduciam in medico repositam, esse admodum proficuum.

§. LVI.

Conclusio.

Exantlauimus laborem, quem suscepimus pertractando argumentum, disquisitioni nostrae, a nobis destinatum. Titulo satisfactum putamus; propterea tractationi finem iam imponimus supplicesque supremum numen, grata mente pro viribus nobis benigne collatis veneramur, ex animo precantes, velit sacrae ciuitatis princeps nostris quoque temporibus ipse sui gregis curam suscipere vigilantissimam, velit mittere doctores, in quibus sit pia orthodoxia, et orthodoxa pietas, velit auditores dirigere vt suum primario statum explorantes, doctoribus suis vtantur ad aeternam, ad quam prouehendam dati sunt facultem; velit regni sui fines in dies proferre; ita enim demum erit ecclesiae status, qualis in hac terra potest esse florentissimus.

☪ ☪) o (☪ ☪

Halle Diss., 1740 A-H

ULB Halle
004 380 290

3

f
56.

DISSERTATIO MORALIS 1740
DE
PIETATE MINISTRI ECCLESIAE
AB
AUDITORE CAUTE EXAMINANDA.

QVAM
SVB PRAESIDIO
VIRI SVMME REVERENDI EXCELLENTISSIMI
ATQVE DOCTISSIMI
SIGISM. IACOBI BAVMGARTEN

S. S. THEOL. DOCT. ET PROFESS. ORDIN.
NEC NON
ORD. THEOL. H. T. DECANI SPECTATISSIMI
PATRONI AC PRAECEPTORIS DEVOTISSIMA PIETATE
AETERNVM PROSEQVENDI

D. SEPTEMB. A. C. MDCCXL.

H. L. Q. C.

PVBLCO ERVDITORVM EXAMINI VENTILANDAM
SISTIT

AVCTOR DEFENSVRVS

GEORG. FRIDER. GERLING

IVENA-POMERANVS, S. S. THEOL. CVLT.

HALAE MAGDEBVRGICAE
LITTERIS IOAN. CHRIST, GRVNERTI, ACAD. TYPOGR.